

קשיי היישוב היהודי בזמן מלחמת העולם הראשונה

ודרכי התמודדותו

היישוב היהודי בארץ ישראל סבל מאוד בזמן המלחמה. מלבד הקשיים שנוצרו בגלל המלחמה, השלטון העות'ומאני נהג ביד קשה כלפי היישוב היהודי בגלל שראה בציונות והיהודים, שרובם הגיעו מרוסיה, אויב. לכן, גזר השלטון העות'ומאני (בראשות ג'מאל פחא) גזירות רבות על היישוב היהודי:

1. כלכלי:

- א.** תורכיה סגרה את נמלי הארץ כי חששה מפני פלישת הבריטים, ולכן **נפגעו קשרי המסחר**. ייצוא פרי ההדר, שהיה מקור הכנסה חשוב של היישוב היהודי נפגע מאוד. נותק הקשר בין ארץ ישראל למרכזים הציוניים באירופה וגם לא הגיעו כספים ליישוב, שעמד בסכנת רעב.
- ב.** היהודים חוייבו לשלם מס מלחמה כבד כדי לתמוך בצבא התורכי. התורכים החרימו מהיישוב היהודי כלי עבודה, בהמות, מזון, תוצרת חקלאית ובגדים – כדי להעבירם לצבא. כמו כן, חל איסור על מכירת קרקעות ליהודים.

2. ביטחוני:

- א.** נאסר על היהודים לשאת נשק.
- ב.** יהודים בעלי אזרחות עות'ומאנית גוייסו לצבא בכפייה – חלקם שוחררו לאחר ששילמו כופר.

3. לאומי:

- א.** בוטלו **הקפיטולציות** – הזכויות המיוחדות שהגנו על היהודים (וגם על הנוצרים) שהגיעו מאירופה.
- ב.** השלטון התורכי חייב את היהודים **להת'עמתן** (להפוך לאזרחים עות'ומאנים). מי שסירב להת'עמתן גורש למצריים, ואלה שהת'עמתנו נשארו בארץ – אך הצעירים גוייסו לצבא התורכי ועבדו בעבודות קשות, בתנאים קשים.
- ג.** כדי **לפגוע בציונות** נאסר על היהודים להניף את הדגל הציוני ולהציב שלטים בעברית. ארגון "השומר" פורק ונשקו הוחרם, יהודים רבים מאיזור צפון הארץ ואיזור תלאביב-יפו גורשו.

היהודים נקטו בכמה אמצעים כדי להתמודד עם גזירות אלו.

בתחום הכלכלי:

- א.** היישוב היהודי הקים את **הוועד להקלת המשבר**. מטרת הוועד הייתה לסייע ליישוב היהודי במצוקתו, והוא פעל ללא מטרות רווח. הוועד דאג לספק מזון לתושבים (ולאנשי היישוב הישן), דאג למציאת מקומות עבודה, אסף תרומות לנזקקים, סייע למובטלים, נאבק במפקיעי-מחירים ועוד.
- ב.** כל עוד **ארצות הברית** לא השתתפה במלחמה, גוייסו כספים ומזון ע"י הממשל האמריקני ונשלחו לארץ ישראל באוניות. השלטונות אישרו את כניסת האספקה תמורת 45% ממנה.

בתחום הביטחוני:

- א.** הוקם ארגון ניל"י ("נצח ישראל לא ישקר"). ניל"י היה ארגון מחתרתי שפעל בארץ ישראל בשנים 1915-1917, בראשות אהרון ושרה אהרונסון, יעקב פיינברג, יוסף לישנסקי.
- מטרות: לפעול נגד השלטון התורכי בארץ ולסייע לבריטים בכיבושה. חברי ניל"י האמינו בניצחון בריטניה. הם קיוו שלאחר שהבריטים יכבשו את הארץ היישוב היהודי יקבל זכויות מהם.
- כיצד פעל? חבריה עסקו בפעולות ריגול עבור הצבא הבריטי שחנה במצריים והתכוון לפלוש לארץ. הם אספו מידע על מהלכי הצבא התורכי, מפקדיו ובסיסיו.
- חשיפתו: לקראת סוף המלחמה נחשפה רשת ניל"י ע"י הצבא התורכי. חבריה נתפסו, נחקרו ועונו, חלקם הוצאו להורג. שרה אהרונסון נתפסה והתאבדה.
- ב.** הוקמו הגדודים העבריים. הקמת הגדודים היוותה פעילות גלוייה של סיוע לבריטים במלחמה. הגדודים העבריים הם יחידות של לוחמים עבריים שהתנדבו לסיוע הצבא הבריטי במלחמה. היו **ארבעה** גדודים: גדוד נהגי הפרדות, הגדוד ה-38, ה-39 וה-40 של קלעי המלך.
- המטרות שרצו להשיג בהקמת הגדודים:
- 1) לסייע לבריטניה במלחמה על שחרור ארץ ישראל מהשלטון התורכי, כדי שליהודים תהיה זכות מוסרית לתבוע תביעות על הארץ, לאחר המלחמה.
 - 2) לסייע לבריטניה במלחמה על שחרור ארץ ישראל כדי שבריטניה תסייע בעתיד לעם היהודי בהקמת הבית הלאומי בארץ ישראל.
 - 3) לרכוש ניסיון צבאי במסגרת הצבא הבריטי כדי שהיהודים יוכלו להקים בעתיד צבא שייגן על היישוב היהודי.
- עיקרי פעולת הגדודים:
- גדוד נהגי הפרדות היה **גדוד תובלה**, שהוביל מזון, תחמושת וציוד לצבא הבריטי תחת הפגזות קשות, וזכה להוקרה רבה. שלושת הגדודים האחרים היו **גדודים לוחמים**. הגדוד ה-38 וה-39 של קלעי המלך הספיקו להשתתף בקרבות האחרונים של המלחמה על ארץ ישראל, גדוד ה-40 הספיק רק להתאמן. לאחר המלחמה פורקו הגדודים.
- חשיבותם של הגדודים:
- מבחינה צבאית, תרומת הגדודים הייתה קטנה והם רכשו ניסיון צבאי מועט, אך חשיבותם רבה כי הם הוכיחו נכונות לשיתוף פעולה גלוי עם הבריטים, והם הוכיחו שהיהודים היו נכונים להלחם למען שחרור הארץ.